

Praktické aspekty stavění promlčecí doby při neplatné podnikatelské rozhodčí doložce

Practical Aspects of Constructing a Limitation Period in an Invalid Business Arbitration Clause

Stanislav Bílek*, Radka Vaníčková**

Abstrakt

Rozhodčí řízení představovalo zejména pro podnikatele, efektivní a hospodárnou alternativu vůči civilnímu soudnictví. K rozhodování majetkových sporů byly díky liberální legislativě využívány i soukromé rozhodčí společnosti, které neměly a stále nemají status rozhodčího soudu. V aplikační praxi obecných soudů rezonuje v posledních letech problematika rušení nicotných rozhodčích nálezů, vydávaných těmito soukromými rozhodčí ve prospěch rozporu rozhodčích doložek, podle nichž byla pravomoc soukromých rozhodců založena zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení o výkonu rozhodčích nálezů v platném znění, případně pro rozpor s jiným právním předpisem. Cílem příspěvku je poukázat na jednu z mnoha výkladových těžkostí v souvislosti s rušením rozhodčích nálezů vydaných na základě neplatných rozhodčích doložek, a to zda uplatněním nároku rozhodčí žalobou z neplatné rozhodčí doložky dochází ke stavení běhu promlčecí lhůty a za jakých podmínek. Dále uskutečnit stručnou analýzu aktuální soudní praxe v rušení nicotných rozhodčích nálezů a právní výklad důsledků tohoto přístupu obecných soudů v otázce promlčení majetkových práv zejména se zaměřením na právní vztahy mezi podnikateli. Účinky nicotného rozhodčího nálezů nelze vztahovat automaticky na akt podání rozhodčí žaloby s ohledem na princip právní jistoty jako základní předpoklad právního státu. Podání rozhodčí žaloby podle neplatné doložky dle názorů autorů příspěvku má v určitém rozsahu za následek stavení promlčecí lhůty. Autoři rozdělili příspěvek na dvě části. V první části podávají úvodní vysvětlení předmětné problematiky a zaujímají postoje ke judikatuře týkající se neplatných podnikatelských doložek. V druhé části vymezují dopady judikatury soudů ve sledované oblasti ve vztahu ke otázce stavení promlčecí lhůty a předkládají návrhy řešení v souladu s platnou legislativou.

Klíčová slova

Rozhodčí doložka; neplatná rozhodčí doložka; nicotný rozhodčí náleží; appointing authority; stavení běhu promlčecí lhůty; promlčení majetkových práv; právní vztahy mezi podnikateli.

Abstract

Arbitration was an effective and cost-effective alternative to civil justice, in particular for entrepreneurs. Private arbitration companies that have not and still do not have the status of arbitral tribunal have also been using private lawsuits to make decisions on property disputes. In the application practice of general

* Mgr. Stanislav Bílek, Katedra managementu, Ústav podnikové strategie, Vysoká škola technická a ekonomická v Ā. Budějovicích / Department of Management, Faculty of Corporate Strategy, Institute of Technology and Business in Āeské Budějovice, Czech Republic / E-mail: mgr.bilekstanislav@seznam.cz

** Ing. Radka Vaníčková, Ph.D., Katedra managementu, Ústav podnikové strategie, Vysoká škola technická a ekonomická v Ā. Budějovicích / Department of Management, Faculty of Corporate Strategy, Institute of Technology and Business in Āeské Budějovice, Czech Republic / E-mail: vanickovaradka@gmail.com

courts, in recent years, the issue of cancellation of null arbitration awards issued by these private arbitrators resonates in favour of a conflict of arbitration clauses, according to which the competence of private arbitrators was based on Act No. 216/1994 Coll., On arbitration proceedings on the performance of arbitral findings in the valid Or, in case of conflict with another legal regulation. The purpose of the paper is to point to one of the many interpretative difficulties in connection with the annulment of arbitration awards issued on the basis of invalid arbitration clauses, whether by applying the claim to an arbitrator by an annulment of an arbitration clause, the running of the limitation period is established and under what conditions. Further, carry out a brief analysis of the current judicial practice in the annulment of arbitrarily arbitrary judgments and a legal interpretation of the implications of this approach of general courts in the matter of the limitation of property rights, especially with a focus on legal relations between entrepreneurs. The effects of a non-arbitrary award cannot be automatically applied to an act of filing arbitration in respect of the principle of legal certainty as a fundamental prerequisite for the rule of law. The filing of an arbitration award based on an invalid clause, based on the views of the authors of the contribution, results in a certain amount of limitation. The authors split the contribution into two parts. In the first part, they provide an introductory explanation of the subject matter and take positions on the case-law on invalid business clauses. In the second part, they define the impact of the jurisprudence of courts in the area under review in relation to the question of setting the limitation period and submit proposals for solutions in accordance with the valid legislation.

Keywords

Arbitration Clause; Invalid Arbitration Clause; Arbitration Award; Appointing Authority; Setting the Limitation Period; Property Rights Limitation; Legal Relationships Between Entrepreneurs.

Úvod

Jednou z mnoha oblastí, kde soudní judikatura zaznamenala v posledních letech významných změn, je mimo jiné též institut rozhodčích doložek. Autoři tohoto příspěvku mohou ze své praxe doložit mnoho příkladů, kdy byly běžně ještě před deseti lety majetkové spory mezi podnikateli rozhodovány nepřímo prostřednictvím soukromých rozhodců, majících formu právnických osob, aniž by soudní instance rozhodčí nálezy takto vydané rušila pro jejich neplatnost z toho důvodu, že konkrétní osoba rozhodce nebo rozhodců (fyzických osob) nebyla určena přímo v rozhodčí doložce, nýbrž jinou osobou mající většinou postavení člena orgánu právnické osoby - soukromé rozhodcovské společnosti.

Výše naznačená problematika se pak táhne celým uplynulým desetiletím a rezonuje v soudní judikatuře v tom smyslu, že od původně liberálního postoje soudní moci k této formě určení rozhodce došlo k posunu a soudní instance počaly vyhodnocovat tyto rozhodčí doložky jako neplatná právní jednání s odůvodněním, že způsob určení konkrétní osoby nebo osob rozhodce není dostatečně transparentní a určitý nebo tzv. obchází zákon. Judikatura pak pokročila v odůvodnění rušení rozhodčích nálezů dále a prohlásila

rozhodčí nálezy vydané na základě neplatných rozhodčích doložek za nicotné právní akty (paakty).¹

Ačkoliv se mohlo z počátku zdát, že se tento posun týká pouze sporů mezi podnikateli a spotřebiteli, praxe ukázala, že se tyto interpretační změny dotknou i rozhodčích doložek, podle nichž mají být řešeny majetkové spory i mezi podnikateli navzájem při jejich podnikatelské činnosti. Právě problematikou těchto rozhodčích doložek se autoři dále blíže věnují, ačkoliv nelze nevyužít judikturních závěrů ve věcech spotřebitelských, neboť soudy zaujaly podobnou argumentaci i pro spory ryze podnikatelské. Smyslem tohoto příspěvku je podat stručný nástin vývoje judikatury v oblasti neplatných rozhodčích doložek a v druhé části se poté zaměřit na jeden z důsledků této judikturní praxe, a to zda a za jakých podmínek dochází k promlčení majetkových práv věřitele v případě, že uplatnil své nároky v promlčecí lhůtě, ovšem právě formou rozhodčí žaloby z neplatné rozhodčí doložky.

V úvodu je třeba připomenout, že se v čase daná problematika rozdělila do dvou podskupin, a to na případy, kdy neplatnost rozhodčí doložky byla namítnuta již v rozhodčím řízení a následně podána žaloba na zrušení rozhodčího nálezu, a dále na případy, kdy námitka byla vznesena až při exekučním řízení s důsledky vedoucími k zamítnutí exekučního návrhu nebo zastavení exekuce, kdy každá z těchto skupin vykazuje určité rozdíly ve vztahu k otázce promlčení a stavění běhu promlčecí lhůty.

Než bude přistoupeno k právnímu rozboru, autoři příspěvku zdůrazňují, že podle jejich názoru jednou z příčin v posunu v názoru soudů na platnost rozhodčích doložek, resp. v setrvání na těchto závěrech, byla také novela zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, která byla otištěna ve sbírce zákonů č. 19/2012 s nabitím účinnosti od 1. 4. 2012. Tato novela ve vztahu k podnikatelským rozhodčím doložkám (z pohledu platnosti doložky) nepředstavovala žádný významný legislativní posun, neboť zohledňovala Směrnici Rady 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách ve vztahu k řešení majetkových sporů mezi podnikateli a spotřebiteli. S evropskou judikaturou, o níž české soudy počaly opírat svou argumentaci při rušení rozhodčích nálezů a zastavování exekucí, a to dle Rozsudku SDEU ve věci C-40/08 ze dne 6. 10. 2009 (kauza Asturcon)²

1 V souvislostech tohoto příspěvku si autoři dovoluují označit paktem (nebo nicotným právním aktem) takový rozhodčí nález, který byl vydán rozhodcem, jehož pravomoc nebyla založena platnou rozhodčí doložkou a lze tedy hovořit o rozhodčím nálezu bez právních účinků. Autoři si uvědomují, že použitím tohoto termínu se nacházejí na tenkém ledě, neboť žádný právní předpis s výjimkou nicotného rozhodnutí podle správního řádu výslovně takový termín nedefinuje. Autoři navíc sami prezentují názor, že rozhodčí nález vydaný rozhodcem v arbitrovatelné věci nelze považovat za nicotné rozhodnutí. Přesto se soudy v praxi k takovým rozhodčím nálezům chovají, neboť dochází k zamítání exekučních návrhů a zastavování exekucí pro neexistenci platného exekučního titulu.

2 Rozsudek SDEU ve věci C-40/08 ze dne 6. 10. 2009.

a Rozsudku SDEU ve věci C-168/05 ze dne 26. 10. 2006 (kauza Mostaza Claro)³. Evropská soudní rozhodnutí se také týkají i spotřebitelských sporů.

Autoři příspěvku užívají termínu „rozhodčí doložka“, ačkoliv se jedná pouze o jeden z druhů rozhodčí smlouvy, která je termínem nadřazeným. Pojmu doložka je užíváno proto, že většina posuzovaných kauz i případů z praxe autorů se týká právě rozhodčích doložek. Pro účely příspěvku toto rozlišení není podstatné.

1 Náležitostí podnikatelských rozhodčích doložek k 31. 3. 2012 a od 1. 5. 2012

Pokud jde o platnou legislativu a právní stav k 31. 3. 2012, tedy před tím, než došlo zákonem č. 19/2012 Sb., k významné novelizaci zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, platí pro námi sledovanou oblast podnikatelských rozhodčích doložek především následující.

Podle ust. § 2 odst. 1 zákona v platném znění „*strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, ke jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva). Rozhodčí smlouva se může týkat jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka)*“.

S ohledem na skutečnosti, že soukromé rozhodčí společnosti svou činnost vykonávaly a vykonávají ve formě právnických osob (většinou jako společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti), je nutno připomenout, že podle ust. § 4 odst. 1 zákona platí, že „*rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý, bezúhonný a plně svéprávný, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak*“. Z tohoto důvodu rozhodčí doložky užívané v podnikatelské praxi stanovovali jako jeden ze způsobů určení rozhodce, kdy výběr takovéto osoby je svěřen jiné fyzické osobě v postavení statutárního nebo jiného orgánu právnické osoby (rozhodcovské společnosti).

Podle aktuálního znění zákona i znění před jeho novelou, konkrétně ust. § 7 odst. 1 není podstatnou náležitostí rozhodčí doložky určení osoby rozhodce. Připouští se však, aby doložka „*určila počet i osoby rozhodců anebo stanovila způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý*“. Před novelou zákona toto ustanovení výslovně neřešilo možnost určení rozhodce třetí osobou. Lze tímto předem avizovat, že výslovná přípustnost tzv. appointing authority může být po 1. 4. 2012 dvojího významu, tj. přímo určit osobu, která rozhodce jmenuje, nebo odkázat na pravidla pro rozhodčí řízení, pokud jsou k rozhodčí smlouvě přiložena.

3 Rozsudek SDEU ve věci C-168/05 ze dne 26. 10. 2006.

Možnost určení osoby rozhodce třetí osobou však připouštěla judikatura i stran rozhodčích doložek před 1. 4. 2012. Autoři příspěvku upozorňují na skutečnost, že dle jejich názoru není rozumných důvodů pro to, aby podnikatelské rozhodčí doložky koncipované shora naznačeným způsobem (tj. appointing authority je statutární orgán soukromé rozhodcovské společnosti), byly interpretovány jako neplatná právní jednání, ať již pro rozpor s občanským zákoníkem, zákonem o rozhodčím řízení či dokonce evropskou legislativou či ústavním pořádkem.

Ostatní ustanovení zákona o rozhodčím řízení a některá související ustanovení občanského zákoníku (ať již zrušeného zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nebo nového občanského zákoníku- zákona č. 89/2012 Sb., v platném znění) zmíníme a připomeneme v rámci řešení otázky promlčení. Na tomto místě však pro potřeby posuzování neplatnosti podnikatelských rozhodčích doložek autoři upozorňují na znění § 31, § 32, § 34 a § 35 před a po novele provedené zákonem č. 19/2012 Sb. V úvahu připadají, jak bylo naznačeno výše, dvě situace.

Pokud žalovaný využije možnosti napadnout platnost rozhodčí doložky žalobou u příslušného soudu, pak podle ust. § 31 odst. 1 písm. a) a b) zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů platí, že „*soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí náleze, jestliže a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu, b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje*“. Podnikatelské rozhodčí doložky jsou v podstatě vždy uzavírány pro případ sporů, o nichž lze doložku platně sjednat. V úvahu připadá námitka neplatnosti doložky z jiného důvodu. Jak bude dále uvedeno na konkrétních soudních rozhodnutích, představuje tato námitka základ pro budoucí rušení podnikatelských doložek.

Pro podnikatelské doložky poté bezvýhradně platí podle ust. § 32 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů „*návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá, nestanoví-li tento zákon jinak*“. Zákon dále omezuje oprávnění namítnout neplatnost podnikatelské doložky tím, že oprávněná strana tuto námitku musí vznést již v rámci rozhodčího řízení vyvolaného na základě neplatné rozhodčí doložky („*nejpozději, než začala jednat ve věci samé*“).

Pokud má žalobce v úmyslu v uplatnění svého nároku pokračovat, soud k jeho návrhu po zrušení rozhodčího nálezu (právní moci rozhodnutí o jeho zrušení) pokračuje v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodne. Dle vykládací praxe, je touto soudní instancí obecný soud věcně a místně příslušný podle ustanovení občanského soudního řádu. Výše uvedené bude mít význam pro běh promlčecí lhůty, jak bude dále níže prezentováno na konkrétních případech.

Budeme-li vycházet striktně z platného znění zákona o rozhodčím řízení, námitku neplatnosti již nelze u podnikatelské doložky za jiných podmínek a později ze strany žalovaného

vznést. Pro spotřebitelské rozhodčí doložky přinesla novela účinná od 1. 4. 2012 benevolenci v tom smyslu, že námitku neplatnosti lze uplatnit později návrhem na zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí). V této souvislosti nelze opomenout, že novela č. 19/2012 pro rozhodčí doložky ze spotřebitelských smluv přinesla mimo jiné jednu velmi podstatnou změnu. Podle ust. § 35 odst. 1 zákona po novele „*i když nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem, může strana, proti níž byl soudem nařízen výkon rozhodčího nálezu, bez ohledu na lhůtu stanovenou v § 32 odst. 1, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených ve zvláštním předpisu i tehdy, jestliže a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f), b) jsou důvody pro zrušení rozhodčího nálezu vydaného ve sporu ze spotřebitelské smlouvy podle § 31 písm. a) až f), b)*“. Podle odstavce 2 téhož ustanovení zákona „*je-li podán návrh podle odstavce 1, soud provádějící výkon rozhodčího nálezu řízení o výkon rozhodnutí přeruší a uloží povinnému, aby do 30 dnů podal u příslušného soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Není-li v této lhůtě návrh podán, pokračuje soud v řízení o výkon rozhodčího nálezu.*“ Z výše uvedeného vyplývá, že zákonodárce pro rozhodčí doložky ze spotřebitelských smluv považoval s ohledem na evropskou legislativu a principy ochrany slabší strany (spotřebitele) za adekvátní a vhodné, aby byl spotřebitel chráněn mimo jiné též před neplatnými rozhodčími doložkami mimo režim rušení rozhodčích nálezů. A contrario, pro podnikatelské rozhodčí doložky tato legislativní změna ničeho neřeší. Autoři příspěvku proto zdůrazňují, že ke změně v pohledu na neplatné podnikatelské rozhodčí doložky nebyl dán žádný legislativní podnět, změna nastala pouze v interpretaci ze strany soudních instancí, k čemuž však autoři nevidí jediný pro ně relevantní důvod.

2 Vývoj soudní judikatury ohledně neplatných rozhodčích doložek

V období od nabytí účinnosti právní úpravy rozhodčího řízení podle zákona č. 216/1994 Sb. do roku 2008 lze označit přístup soudů k posuzování platnosti rozhodčích doložek, podle nichž osobu rozhodce určovala jiná třetí osoba coby člen statutárního orgánu soukromé rozhodcovské společnosti, za liberální, a to přesto, že platná legislativa v této době výslovně tuto možnost neupravovala. Smluvní strany neurčovaly často osobu (osoby) rozhodců a jejich počet, ale způsob, jak mají být určeny.

Za reprezentanta tohoto soudního výkladu lze např. pokládat rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008. V souzené věci konstatoval v odůvodnění soud, že „*strany si dle uvedeného ustanovení mohou v rozhodčí smlouvě určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami, nebo postup, jímž mají rozhodci vést řízení. I jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ust. § 13 ZRR mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. Pravidla těchto soukromoprávních subjektů pro určení rozhodců se považují za dohodu obsaženou v rozhodčí smlouvě ve smyslu ust. § 7 odst. 1 ZRR.*“⁴

4 Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31. 7. 2008.

Jak dále z citovaného rozhodnutí vyplývá, osobu, která by měla určit rozhodce, byl v daném případě dokonce žalobce, a nikoliv třetí osoba. O to více je třeba velice bedlivě přistupovat k argumentaci soudu. Soud nečiní v tomto smyslu rozdílu mezi stálými rozhodčími soudy a soukromými rozhodci. Vzhledem k tomu, že v inkriminovaném roce 2008/2009 nedošlo k žádné legislativní změně (a ve vztahu k podnikatelským rozhodčím doložkám ani později do dnešní doby), považují autoři tyto závěry Nejvyššího soudu za stále platné, legitimní a odpovídající jak duchu zákona o rozhodčím řízení, tak zásadám smluvní volnosti mezi podnikateli. Tento způsob určení rozhodce není nijak diskriminační, neboť vychází z vůle obou stran a případná podjatost rozhodce může být řešena za použití jiných institutů. Uvedený způsob považují autoři rovněž za transparentní.

Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí dále uvádí, že, „*pokud se účastníci dohodli, že spory vzniklé z předmětné leasingové smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného při Asociaci leasingových společností ČR a nikoli rozhodčím soudem ve smyslu ust. § 13 ZRŘ, není námitka žalobce, že „mechanismus, jakým bude tento rozhodce či rozhodci vybráni (...), musí být sjednán výslovně a určitě“ za podmínky, že tento mechanismus musí být vytvořen stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 ZRŘ zákonem, případná, jelikož za situace, kdy – jak shora uvedeno – i jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ust. § 13 ZRŘ mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí, se účastníci dohodli, že rozhodce, jenž bude rozhodovat jejich případné spory vyhlášené z leasingové smlouvy, bude vybrán ze seznamu nikoli stálého rozhodčího soudu, jenž musí být – jak správně dovolatel dovozuje – zřízen zákonem, nýbrž ze seznamu Asociace leasingových společností ČR. Rozhodování sporu v rozhodčím řízení není porušením ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud účastníci řízení mají možnost ovlivnit, jaký rozhodce (či skupina rozhodců) bude o jejich právech a povinnostech v souladu s platnou rozhodčí smlouvou ve smyslu ust. § 2 ZRŘ rozhodovat. Účastníkům mají napomoci poměrně široké podmínky, které zákon v ust. § 4 a 8 ZRŘ klade na osobu rozhodce včetně určení počtu i osob rozhodců (popř. způsobu, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny) ve smyslu ust. § 7 ZRŘ.“⁵*

Názor Nejvyššího soudu byl v této věci navíc podepřen i výkladovým stanoviskem Ústavního soudu (usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 2682/08). Ten zkonstatoval, že obecné soudy neporušily stěžovatelovo právo na přístup k soudům, pokud vyhodnotily příslušnou rozhodčí doložku jako platné právní jednání. Ústavní soud „*po prostudování odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího soudu porušení tohoto základního práva neshledal. Obecné soudy vyslovily nedostatek své pravomoci na základě kvalifikace a výkladu rozhodčí doložky jako soukromoprávního úkonu stěžovatele a leasingové společnosti, přičemž se neztotožnily s námitkami stěžovatele stran neurčitosti doložky. Ústavní soud neshledal na těchto závěrech jakýkoliv rozpor s kogentním zněním norem jednoduchého práva, který by dle ustálené judikatury Ústavního soudu případně mohl rovněž založit porušení základních práv. Odepření přístupu k obecným soudům, které stěžovatel považuje za porušení svého ústavně zaručeného základního práva, tudíž*

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31. 7. 2008.

nebylo ze strany obecných soudů svévolné, ale naopak odůvodněné, neboť odpovídalo projevu vůle obou smluvních stran leasingové smlouvy, resp. v ní obsažené rozhodčí doložky. Ústavní soud k tomu poznamenává, že tyto závěry jsou naopak zcela konformní s judikaturou Ústavního soudu týkající se ochrany autonomie vůle a svobody individuálního jednání (srov. například nálezy I. ÚS 546/03), kterou Ústavní soud formuloval v případech, kdy obecný soud svévolně a formalisticky interpretoval smluvní doložky o volbě místní příslušnosti soudu. Stěžovatel se navíc mylí, pokud za «jiné orgány» poskytující ochranu právům dle čl. 36 odst. 1 Listiny zřejmě považuje též rozhodce či stále rozhodčí soudy. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře totiž vyslovil závěr, že tyto soudy nelze považovat za orgány veřejné moci a nelze na ně tudíž klást ani požadavky spravedlivého procesu dle čl. 36 Listiny (srov. např. rozhodnutí IV. ÚS 1357/07, II. ÚS 805/06)“⁶

Autoři mají za to, že na shora citovaném vyjádření soudních institucí není co měnit a doplňovat stran podnikatelských rozhodčích doložek. Zejména zdůrazňují lpění Ústavního soudu na „ochraně autonomie vůle a svobody individuálního jednání“. Přestože tyto závěry byly jednoznačně vyargumentovány, dochází od r. 2009 k postupnému odklonu od těchto stanovisek a na rozhodčí doložky je nahlíženo mnohem striktněji a formalističtěji, a to nejen na doložky spotřebitelské. Autoři upozorňují na skutečnost, že ve vztahu k podnikatelským doložkám tuto změnu přístupu nevyvolala žádná legislativní změna vnitrostátní ani evropská.

Než přistoupíme ke stručnému nástinu vývoje judikatury ve sledované záležitosti, můžeme shrnout dosavadní aktuální výkladové stanovisko prostřednictvím usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 26 Cdo 3662/2014, ze dne 28. 4. 2015, z něhož vyplývá, „*možnost určení rozhodce jinak než přímým projevem vůle stran, tedy prostřednictvím třetí osoby (tzv. appointing authority), popřípadě způsobem uvedeným v pravidlech rozhodčího řízení podle § 19 odst. 4, je od 1. 4. 2012 v zákoně přímo upravena. Vybraná třetí osoba by však měla být na stranách sporu zcela nezávislá, neboť jen tak může být zajištěn princip rovnosti stran. Pro posouzení nezávislosti a nestrannosti třetí osoby pověřené určením rozhodce se uplatní stejná pravidla jako pro nezávislost a nestrannost rozhodců. V úvahu přitom připadá jakýkoliv druh závislosti, zejména závislost materiální, stejně jako zájem na výsledku projednávání sporu. Výběr rozhodce, který by provedla třetí osoba, jež není nestranná a nezávislá, nelze považovat za transparentní. Zásada nezávislosti a nestrannosti tzv. appointing authority jako jeden z principů rozhodčího řízení přitom platí obecně, tedy nejen ve vztazích ze spotřebitelských smluv, ale i ve vztazích mezi podnikateli. Protože zákon nestanoví pro tzv. appointing authority žádná omezení, lze uzavřít, že se může jednat jak o osoby fyzické, tak o osoby právnické. Nelze však považovat za „nezávislé“ třetí osoby tzv. arbitrážní centra, což jsou obvykle právnické osoby, které nejsou stálými rozhodčími soudy, jež se zabývají organizováním rozhodčího řízení ad hoc, mají z této činnosti ekonomický prospěch a jako rozhodce jmenují opakovaně osoby, s nimiž mají dlouhodobé vztahy a poskytují jim při jejich rozhodovací činnosti servis. Obvykle jsou přitom navázány na podnikatele (jejich právní zástupce), kteří jim fakticky dávají práci tím, že do svých smluv*

⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 2682/08.

začleňují rozhodčí doložky, v nichž pověřují rovněž opakovaně tuto právnickou osobu výběrem rozhodce. Byl-li výběr rozhodce s odkazem na jednací řády a seznamy rozhodců, vydanými právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (případně výběr rozhodce učiněný takovou osobou přímo), dosavadní judikaturou považován za netransparentní a rozhodčí smlouva (doložka) z tohoto důvodu za neplatnou, není důvod se od těchto přijatých závěrů odchýlit ani poté, kdy novela zákona o rozhodčím řízení v § 7 odst. 1 umožňuje výběr rozhodce třetí osobou výslovně. Proto dovolací soud uzavřel, že je-li třetí osobou, která má podle rozhodčí smlouvy (doložky) vybrat rozhodce (§ 7 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb.), právnická osoba, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, jež rozhodce jmenuje (již bez výslovného odkazu na interní dokumenty, ale podle stejných principů) z okruhu osob, s nimiž dlouhodobě spolupracuje, jejichž seznam i nadále vede a jejichž činnost organizačně a administrativně zajišťuje, nelze takto učiněný výběr rozhodce považovat za transparentní, což má za následek neplatnost rozhodčí doložky podle § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Vůle stran vyjádřená v rozhodčí doložce nemůže být respektována, jelikož odporuje pravidlům spravedlivého procesu.“⁷

V čem spočívá odklon od dosavadního náhledu na rozhodčí doložky, včetně doložek podnikatelských? Především se připouští tzv. appointing authority, avšak zároveň se uvádí, že soukromá rozhodcovská společnost je vždy a priori nikoliv materiálně nezávislá a nestranná, a proto nemůže takové osobě být svěřen výběr osoby rozhodce, proto lze hovořit o tzv. „netransparentním“ výběru. A priori se dovozuje podjatost, provázanost s účastnickou stranou nebo jejím právním zástupcem. Nikterak se nerespektuje vůle stran a rovnost podnikatelských subjektů při uzavírání kontraktu včetně rozhodčí doložky. Místo toho, aby se zmíněná problematika řešila prostřednictvím institutu vyloučení podjatého rozhodce ze sporu včetně možnosti napadnout rozhodčí nález pro podjatost osoby rozhodce, nesystémově se skupina subjektů vylučuje z právních vztahů jako tzv. „potencionálně škodící“. Uvedený aspekt lze připustit u spotřebitelských rozhodcích doložek, u nichž zejména před novelou provedenou zákonem č. 19/2012 Sb. existovala minimálně důvodná obava stran rovnosti smluvních stran (podnikatel v. spotřebitel). U podnikatelských kontraktů však tato námitka nemá podle názorů autorů své opodstatnění a svévolně zasahuje do autonomně odsouhlasených závazků dvou podnikatelských subjektů. Historicky lze za první reprezentanty odklonu od „zastaralého výkladu“

⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 26 Cdo 3662/2014, ze dne 28. 4. 2015.

považovat rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 2312/2007 ze dne 21. 1. 2009⁸, a usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008 ze dne 28. 5. 2009⁹. Druhé ze soudních rozhodnutí výslovně a striktně zapovídá možnost určení rozhodce odkazem na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem. Podobně judikoval Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011¹⁰.

Lze stále odlišovat argumentaci ve prospěch ochrany spotřebitelů, která v odůvodnění zazněla, avšak praxe soudů postupně počala dovozovat podobný výklad i pro rozhodčí doložky podnikatelské. Přestože se jedná o spor z doložky spotřebitelské, cítí se autoři povinováni zmínit přelomové rozhodnutí Ústavního soudu (nálezn II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011), neboť přesně vykresluje výše zmíněný interpretační odklon. V konkrétním případě byla žalující strana oprávněna vybrat osobu rozhodce ze seznamu soukromé rozhodcovské společnosti, takže ani nejde o případ, že by tímto úkonem byla pověřena třetí nezávislá osoba.

Ústavní soud dovozuje, že „zákon o rozhodčím řízení upravuje podmínky, za kterých stát deleguje svou jurisdikční pravomoc soukromoprávním subjektům, rozhodčím, stanoví věcný rámec arbitrability sporů, stejně jako i základní zásady řízení před rozhodci a jejich rozhodování. Přestože jde v rozhodčím řízení o dotváření právního vztahu mezi účastníky smlouvy soukromoprávními subjekty, není možno rezignovat na jakákoliv pravidla. Tak, jak je pro řízení soudní zakotvena jako jedna se základních

8 „Jestliže byl v daném případě podle odvolacího soudu platně sjednán obsah rozhodčí smlouvy odkazem na v ní uvedená pravidla (Jednací řád pro rozhodčí řízení Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s.), pak se toto ujednání jeví přinejmenším jako neurčitě, když jde o pravidla vytvořená pro rozhodčí řízení ad hoc, která nebyla součástí rozhodčí smlouvy, a která na rozdíl od statutů stálých rozhodčích soudů (§ 13 odst. 2 ZRŘ) nebyla uveřejněna v Obchodním věstníku. V tomto směru je tedy důvodná námitka dovolatelky, že na rozdíl od stálých rozhodčích soudů neexistují pravidla pro vydávání řádů rozhodců ad hoc, takže takové pravidlo může být ze strany tohoto rozhodce či rozhodčího soudu libovolně měněno. Z ustanovení předmětné rozhodčí smlouvy, že strany byly s Jednacím řádem pro rozhodčí řízení Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s. „seznameny“, jasně nvyplývá, zda projevy vůle stran rozhodčí smlouvy v daném případě směřovaly ke dohodě o postupu, jakým způsobem se má rozhodčí řízení vést, ani zjištění, co bylo obsahem této dohody, tzn., zda si např. strany sjednaly, že řízení nebude ústní. Obdobně lze též přisvědčit námitce dovolatelky, že je nejasný obsah ujednání týkajícího se výše a způsobu úhrady rozhodčího poplatku, která podle dodatku č. 3 měla být upravena v „Pravidlech o nákladech rozhodčího řízení, a. s.“, se kterým byly smluvní strany seznameny. Z obsahu rozhodčí smlouvy není jasné, o jaký dokument se má jednat, a pokud tento nebyl součástí či přílohou rozhodčí smlouvy, jakým způsobem lze zjišťit jeho obsah, a ke kterému datu je rozhodné jeho znění. Z obsahu napadeného rozhodnutí, jakož i z obsahu rozhodnutí soudu prvního stupně nvyplývá, že by se odvolací soud zabýval otázkou, zda projevy vůle účastníků rozhodčí smlouvy směřovaly ke stanovení pravidel postupu, jakým se má řízení vést ve smyslu § 19 odst. 1 a 3 ZRŘ. Jestliže však soud bez tohoto zkeoumání uzavřel, že ujednání o pravidlech, podle kterých se má řízení vést a honorovat, bylo účastníky platně ujednáno, je jeho právní posouzení předmětné právní otázky ze shora uvedených důvodů nesprávné.“

9 „Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje obledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 obč. zák. pro obcházení zákona.“

10 „Neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce ad hoc, resp. konkrétní způsob jeho určení a odkazuje-li na, rozhodčí řád“ vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák.“

zásad právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny), lze obdobný požadavek vztáhnout i na řízení rozhodčí. Byť je vedeno zjednodušenou formou, cílem by mělo být rovněž dosažení spravedlivého rozhodnutí ve věci. To v první řadě předpokládá i transparentní a jednoznačná pravidla pro určení osoby rozhodce. Je třeba vycházet z toho, že pokud má ve věci rozhodovat subjekt (právnícká osoba), který není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona (viz § 13 zákona o rozhodčím řízení), měla by být osoba rozhodce jednoznačně stanovena, a to buď uvedením konkrétního jména anebo jednoznačným určením způsobu jeho volby. Ustanovení § 1 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení zní, že majetkové spory jsou rozhodovány nezávislými a nestrannými rozhodci. Podle § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení si strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud. Konečně podle § 7 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení platí, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Právní úprava tak ve svém slovním vyjádření jednoznačně preferuje požadavek individualizace (konkretizace) osoby rozhodce (srov. „...spory jsou rozhodovány nezávislými a nestrannými rozhodci.“, „...má rozhodovat jeden nebo více rozhodců...“ anebo „rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců“), přičemž vždy platí, že se musí jednat o fyzickou osobu. Teprve v případě, že nedojde ke jmenovitému určení rozhodce, je možné stanovit způsob určení počtu i osob rozhodců. Požadavek na konkretizaci a individualizaci rozhodce je zvýrazněn ve světle toho, že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu (srov. § 31 zákona o rozhodčím řízení). Nebude-li rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nebude pak ani výsledek tohoto rozhodování pro účastníky akceptovatelný. Ve stávající věci byl výběr rozhodce ponechán na vůli účastníka s tím, že žalující strana jej vybere ze seznamu, který vede rozhodčí společnost (Asociace arbitrá), jež nebyla a není stálým rozhodčím soudem, přičemž takový seznam rozhodců může být v okamžiku řešení sporu v rozhodčím řízení naprosto odlišný od seznamu v okamžiku uzavření rozhodčí doložky. Výběr rozhodce pak vůbec nemusí záviset na vůli účastníka, který se na daný subjekt obrací, nýbrž daleko více může být ovlivněn ze strany rozhodčí společnosti (např. zařazením konkrétních osob do seznamu nebo naopak vyřazením jiných). To znemožňuje transparentní výběr rozhodce. Pokud byla v právní praxi v souvislosti s uzavíráním rozhodčích doložek zdůrazňována smluvní autonomie stran, Ústavní soud k tomu opakovaně podotýká, že tato není zcela neomezená. Právo na výběr rozhodce totiž nemůže být zneužito ve prospěch jedné ze stran. Limitem autonomie vůle je v tomto případě čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Na jedné straně zde tedy vystupuje právo svobodně si určit, jakému způsobu přezkumu bude konkrétní právní vztah podroben, na straně druhé je toto právo omezeno základními procesními pravidly a zásadami.¹¹

Pomineme-li, že v tomto případě není osobu určující rozhodce osoba odlišná od účastníků sporu, ale jedna ze stran budoucího sporu, je nutno zdůraznit, že Ústavní soud poprvé vymezil limit pro předchozí „bezbrehou“ autonomii vůle. V této souvislosti

11 Nález Ústavního soudu II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011.

odkažme též na nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2735/11¹², a nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. III. ÚS 1624/12. Pro námi sledované otázky mají tato rozhodování značný význam, neboť neplatnost rozhodčí doložky dále spojují i s neakceptovatelností rozhodčích nálezů podle nich vydaných s možností, aby nedostatky rozhodčí doložky, potažmo rozhodčího nálezů, byly předmětem zkoumání i v exekučním řízení. Ústavní soud argumentuje „právem na zákonného soudce“, které je zaručené Listinou základních práv a svobod. Ústavní soud zdůrazňuje, že rozhodčí řízení je odklonem od klasického soudního řízení s omezenými možnostmi soudního přezkumu, proto je nutno právo na zákonného soudce analogicky aplikovat i pro rozhodčí řízení a klást požadavky na transparentnost při výběru osoby rozhodce.

Aniž by bylo reflektováno, že se jedná o spotřebitelský spor, judikatura již dříve (s odkazem na nutnost ochrany slabší strany spotřebitele) postupně přichází se závěrem, že rozhodčí nález vydaný rozhodcem, jehož pravomoc není dána pro neexistenci rozhodčí doložky, nezakládá platný exekuční titul a námitky v tomto smyslu mohou být vznášeny i mimo režim zákona o rozhodčím řízení (například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006). Bohužel v odůvodnění posledně zmíněných rozhodnutí není činěn žádný rozdíl mezi spotřebitelskou a podnikatelskou rozhodčí doložkou. V každém případě soud v usnesení 20 Cdo 2857/2006 výslovně uvádí, že u neplatné rozhodčí doložky musí být respektován postup pro vyslovení neplatnosti rozhodčího nálezů podle zákona o rozhodčím řízení.

Judikturní odchýlení od dosavadní liberální praxe ponejvíce reprezentuje usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Přináší totiž vedle již dřívějších závěrů soudů ohledně neplatných rozhodčích doložek další významný důsledek neplatných rozhodčích doložek. Soud dospívá k závěru, že „*nevýdal-li rozhodčí nález rozhodce, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, resp. byl-li rozhodce určen právníčkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a nemůže-li být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování, pak tento rozhodčí*

¹² „*V projednávané věci rozhodce opíral svoji pravomoc rozhodnout spor o rozhodčí doložku sjednanou ve smlouvě o poskytování služeb vedlejším účastníkem v rámci jeho privátní sítě. Ujednání o rozhodčí doložce (srov. bod 9 tohoto nálezů), odhlédnuto od námitky zpochybňující platnost celé smlouvy, však neodpovídalo požadavkům kladeným judikaturou obecných soudů na rozhodčí doložky, neboť neumožňovalo transparentní výběr rozhodce. V tomto směru lze odkázat nejen na usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011, jímž došlo ke sjednocení rozhodovací praxe obecných soudů v otázce náležitosti a platnosti rozhodčích smluv bez přímého určení ad hoc rozhodce (poznámka pod čarou č. 1), ale i nálezy judikatury Ústavního soudu verifikující náhled Nejvyššího soudu na transparentnost výběru rozhodce [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), sp. zn. I. ÚS 871/11 ze dne 17. 1. 2012 (N 15/64 SbNU 155), sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205), dostupné na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud dává ve své rozhodovací praxi najevo, že základní zásady řízení platí i v řízení před rozhodci a že právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny) lze přiměřeně vzít v úvahu i na řízení rozhodčí. Požadavek na konkrétní a individualizaci výběru rozhodce zdůrazňuje proto, že rozhodčí řízení představuje jakýsi „odklon“ od klasického soudního řízení, proti jehož výsledku existují pouze velmi omezené možnosti soudního přezkumu (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2164/10). Není-li tedy rozhodováno rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, nemůže být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování.“*

nález není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, podle něhož by mohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce určený na základě absolutně neplatné rozhodčí doložky (§ 39 obč. zák.) neměl k vydání rozhodčího nálezu podle zákona o rozhodčím řízení pravomoc. Byla-li již exekuce v takovém případě přesto nařízena, resp. zjistí-li soud (dodatečně) nedostatek pravomoci orgánu, který exekuční titul vydal, je třeba exekuci v každém jejím stádiu pro nepřipustnost podle § 268 odst. 1 písm. b), a. s. ř. zastavit, když zákon o rozhodčím řízení vylučuje, aby otázka (nedostatku) pravomoci rozhodce byla zkoumána i v exekučním řízení [příčemž podle judikatury Nejvyššího soudu - sron. usnesení tohoto soudu ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. 20 Cdo 2227/2011 - takový závěr platí i bez zřetele k tomu, že povinný v rozhodčím řízení neexistenci rozhodčí smlouvy nenamítal].“¹³

Je tedy zřejmé, že i neplatnost rozhodčí doložky způsobuje nepravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu a rovněž způsobuje neexistenci platného exekučního titulu, kterýžto může být, resp. má být předmětem „přezkumu“ v exekučním řízení (ať již ve fázi nařízení exekuce či zastavení exekuce), a to bez ohledu na to, zda je taková vada uplatněna povinným. Opět bohužel nelze jednoznačně určit, zda takový závěr soudu platí i pro podnikatelské rozhodčí doložky.

Z citovaného rozhodnutí lze uvést, že rozhodčí nález vydaný podle neplatné rozhodčí doložky by mohl být považován za nicotný právní akt, jelikož byl vydán někým, kdo k tomu neměl pravomoc, ačkoliv jinak šlo o spor projednaný rozhodcem podle zákona o rozhodčím řízení. Důsledky této „nicotnosti“, kterou jako pojem Nejvyšší soud výslovně nepoužívá, jsou v exekučním řízení navrhovaném nebo prováděném podle tohoto nicotného rozhodčího nálezu přípustné. Autoři v této souvislosti zdůrazňují, že tato „nicotnost“ má důsledky nejen pro rozhodčí nález, zda byl řádně uplatněn rozhodčí žalobou nárok z neplatné rozhodčí doložky, ale i úkon, prostřednictvím něhož došlo ke stavění promlčecí lhůty.

Na výše citované usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia se pak odkazují mnohá další rozhodnutí (např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 174/2014 ze dne 18. 3. 2014¹⁴, nebo rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 3396/2014 ze dne 4. 3. 2015¹⁵), a to již v době, kdy platná legislativa odlišuje právní režim náležitostí rozhodčích doložek i proces

¹³ Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012.

¹⁴ „Neobsahuje-li rozhodčí doložka přímé určení rozhodce ad hoc a odkazuje-li pouze na seznam rozhodců vedený a „rozhodčí řád“ vydaný fyzickou osobou (rozhodcem), je (jako celek) neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem. Rozhodčí nález vydaný rozhodcem určeným na základě takovéto absolutně neplatné rozhodčí doložky není způsobilým exekučním titulem, neboť rozhodce neměl k jeho vydání pravomoc.“

¹⁵ V dané kauze Nejvyšší soud souhlasí s těmito závěry odvolacího soudu: „*vzhledem k zákonné úpravě a konstantní judikatuře, dle níž pokud byla rozhodčí doložka sjednána mezi účastníky tak, že rozhodce bude vybrán blíže neurčeným „správcem seznamu“, a to ze seznamu, který je veden soukromou právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem podle § 13 rozhodčího řádu, je takové ujednání absolutně neplatné, neboť rozhodce není stanoven dostatečně jednoznačně a transparentně, dopředu není případný rozhodce přímo určen a ani není označen stálý rozhodčí soud. Námitka oprávněně odvolávající se na povinnost soudu přerušit řízení dle § 35 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů ve znění účinném po novele č. 19/2012 Sb. (dále též jen „zák. č. 216/1994 Sb.“) není případná, neboť povinnost soudu zastavit exekuci v každém jejím stádiu dle § 268 odst. 1 písm. b), a. s. ř. z důvodu neplatné rozhodčí doložky vyplývá z aktuální judikatury Nejvyššího soudu, který rozhodoval dle zákona č. 216/1994 Sb. ve znění účinném od 1. 4. 2012 stejně jako soudy nižších instancí.*

uplatňování námitek proti spotřebitelským doložkám a podnikatelským doložkám zvláště. Z praxe autorů je zřejmé, že v případech podnikatelských doložek, ať již uzavřených před 1. 4. 2012 nebo po tomto datu, jsou i v exekučních řízeních předmětem přezkumu nezákonné rozhodčí nálezy vydané podle neplatných rozhodčích doložek, a to i z moci úřední, kdy sám exekuční soud vydá pokyn soudnímu exekutorovi k zamítnutí exekuce. Je-li rozhodčí nález předmětem přezkumu za podmínek uvedených v zákonu o rozhodčím řízení, pak exekuční soudy v některých případech rozumně vyčkají pravomocného rozhodnutí soudu o zrušení rozhodčího nálezu. Pokud však rozhodčí nález napaden žalobou ze strany žalovaného nebyl, bývá takový rozhodčí nález podroben zkoumání i v exekučním řízení i bez toho, což může mít důsledky mimo jiné i v oblasti promlčení, jak o tom bude dále pojednáno.

Autoři vyjadřují polemický názor na aktuální interpretaci soudních instancí stran neplatnosti podnikatelských rozhodčích doložek. Novela zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů s účinností od 1. 4. 2012 mimo jiné logicky a věcně odlišila první režim rozhodčích doložek spotřebitelských a podnikatelských, např. v otázce náležitostí spotřebitelské rozhodčí doložky, samostatnosti spotřebitelské doložky mimo hlavní smluvní vztah, informační povinnosti podnikatele vůči spotřebiteli, mechanismu nápravy neplatných spotřebitelských rozhodčích doložek i mimo režim rušení samotného rozhodčího nálezu prostřednictvím zastavení exekuce a dále výslovně zakotvila přípustnost tzv. appointing authority. I přesto v judikatuře soudů nedošlo k žádnému významnému posunu v hodnocení platnosti podnikatelských rozhodčích doložek uzavřených před a po 1. 4. 2012. Soukromé rozhodcovské společnosti jsou nadále „interpretovány“ jako nikoliv nezávislé osoby a rozhodci jimi jmenovaní nesplňují znaky „nezávislého a nestranného rozhodce“ tak, jak požaduje zmíněný zákon v ust. § 1 písm. a). V tomto smyslu nepřinesla novela ust. § 7 odst. 1 nových výsledků. Podle názoru autorů by za transparentní způsob určení rozhodce mohlo být řešení spočívající v příloze pravidel soukromé rozhodcovské společnosti pro jmenování rozhodců, případně také jmenný seznam rozhodců, z nichž by appointing authority mohla provést výběr pro konkrétní podnikatelský spor. Bohužel ani v takovém řešení nespátřují autoři úplnou jistotu s ohledem na nejednoznačnost rozhodnutí Nejvyššího soudu.¹⁶ Pouhé samotné uvedení této autority rovněž není dostačující, pokud se nejedná o stálý rozhodčí soud. Autoři již výše vyjádřili stanovisko, že v rámci podnikatelských sporů se jedná o výklad nepřiměřený,

¹⁶ Z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 1616/2014 ze dne 29. 9. 2014 například mimo jiné vyplývá závěr: „Lze uzavřít, že rozhodčí smlouva, již se strany dohodly, že majetkový spor rozhodne jeden z osmi jednoznačně určených rozhodců s tím, že výběr jednoho z nich je na straně, která podá rozhodčí žalobu, je bez ohledu na to, že nebyla sjednána individuálně, platným právním úkonem; nejde o ujednání, které by mělo povahu nepřiměřené a zneužívající klauzule (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 8. 2012, sp. zn. 9 Cmo 181/2012, který obstál i v ústavní rovině /viz usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. II. ÚS 3413/12/J/. Naopak z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 23 Cdo 1098/2016 ze dne 8. listopadu 2016, mimo jiné naopak plyne pro podnikatelské rozhodčí doložky následující: „Způsob jmenování či určení rozhodců by tedy měl v každém případě být v souladu se zásadou rovnosti stran jako jedním ze základních procesních principů, na kterém je soudní i rozhodčí řízení postaveno. Z tohoto pohledu je nežádoucí, aby rozhodci byli určení zcela nebo převážně jednou stranou. Stejně pravidlo je třeba aplikovat v případě, že je určen jen jediný rozhodce. Pokud jde o konkrétní skutkový stav, kdy by výběr rozhodce měl být ponechán na vůli pouze jednoho z účastníků, nelze takové ujednání o určení rozhodce v rozhodčí smlouvě považovat za platné pro rozpor s § 39 obč. zák. z důvodu narušení zásady rovnosti stran v řízení.“

nerespektující zásadu autonomie vůle. Pro změnu postoje nebyl dán žádný rozumný důvod, soudy od roku 1989 více jak dvacet let respektovali zavedenou praxi mimo jiné i s odkazem na zahraniční právní úpravu. Pokud je navíc náprava případných neplatných rozhodčích doložek řešena až ve fázi exekučního řízení, nepovažují tento přístup autoři za respektující zásadu právní jistoty. U otázky nicotnosti rozhodčích nálezů a důsledků z toho vyplývajících pro exekuční řízení, upozorňují autoři na rozsudek Vrchního soudu v Praze, který ve svém rozhodnutí sp. zn. 70 ICm 2149/2013, 104 VSPH 158/2014 ze dne 1. 9. 2014, v odůvodnění mimo jiné uvádí „*vzhledem ke této vnitřní logice uvedeného zákona nelze považovat za nicotný právní akt rozhodčí nálezy, který byl vydán na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky, a jednalo se o spor, který byl arbitrovatelný (muselo se jednat o majetkový spor a muselo být možné o předmětu sporu uzavřít smír viz § 2 odst. 1 a 2 RozŘ).* Např. *nicotným právním aktem by byl rozhodčí nálezy, kterým by bylo rozvedeno manželství. To však není případ zmíněného rozhodčího nálezů, který zavazoval dlužníka k peněžitému plnění, tudíž se nepochybně jednalo o majetkový spor, u něhož bylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu.*“¹⁷

Autoři příspěvku se s těmito závěry v podstatě ztotožňují, neboť interní proces uplatnění námitek stran pravomoci rozhodce i neplatnosti rozhodčí doložky je detailně upraven v zákonu o rozhodčím řízení, a to zvláště pro spotřebitelské doložky a s obecnou úpravou pro doložky ostatní, tedy i podnikatelské. K uvedenému rozhodnutí se autoři ještě vrátí v souvislosti s výkladem o promlčení.

Závěrem této kapitoly autoři připomínají, že úpravu appointing authority je možno nalézt v rámci slovenské právní úpravy¹⁸. Na shodném principu působí také velké mezinárodní soudy, např. Rozhodčí soud při Mezinárodní komoře v Paříži nebo Rozhodčí soud ve Stockholmu. I Nejvyšší soud ČR ještě v r. 2010 rozhodoval ohledně podnikatelských rozhodčích doložek odlišně, tedy za použití „liberálního výkladu“.¹⁹ Autoři

¹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 70 ICm 2149/2013, 104 VSPH 158/2014 ze dne 1. 9. 2014.

¹⁸ V souladu s ust. § 6 odst. 3 zákona č. 244/2002 Z. o rozhodcovskom konaní v platném znění „*Ak rozhodcu ustanovuje zmluvnými stranami vybraná právnická osoba alebo fyzická osoba (ďalej len „vybraná osoba“), alebo súd (§ 8 ods. 2), je povinný pri tom prihliadať na kvalifikáciu požadovanú od rozhodcu podľa dohody zmluvných strán a na okolnosti, ktoré zabezpečia ustanovenie nezávislého a nestranného rozhodcu. Vybraná osoba alebo osoba, ktorá koná v mene vybranej osoby, musí pritom spĺňať podmienky podľa odseku 1. Súd ustanoví rozhodcu podľa § 8, ak vybraná osoba v čase ustanovenia rozhodcu neexistuje, vybraná osoba nie je oprávnená ustanoviť rozhodcu, alebo rozhodcu v dohodnutom čase neustanoví.*“

¹⁹ Např. v rozhodnutí ze dne 29. 4. 2010 sp.zn. 23 Cdo 2672/2008 se uvádí: „*V rozhodčí smlouvě se účastníci výslovně dohodli na mechanismu určení rozhodce (rozhodců), jenž rozhodne „veškeré spory vzniklé z této (zprostředkovatelské) smlouvy anebo v souvislosti s ní“, a to tak, že „počet i osoby rozhodců určí generální sekretář Asociace realitních kanceláří Čech, Moravy a Slezska, který též jmenuje nového rozhodce, jestliže se určený rozhodce vzdá funkce nebo nemůže činnost rozhodce vykonávat“. Generálnímu sekretáři Asociace tak byla dáno právo určit, zda věc bude rozhodována jedním nebo více rozhodci, aniž by tomuto jeho určení muselo předcházet jednání stran o osobě či osobách rozhodců. V rozhodčí smlouvě absentuje rovněž ujednání, že generální sekretář Asociace určí osobu rozhodce (osoby rozhodců) „ve spolupráci se spornými stranami“, jak tvrdí žalobkyně, a proto nelze dovodit, že generální sekretář Asociace nebyl oprávněn sám určit osobu rozhodce, jež by projednala spor těchto účastníků. Z uvedeného je zřejmé, že z písemného projevu vůle (čl. XI smlouvy o zprostředkování) jednoznačně vyplývá práve projev vůle obou stran přidělit mj. spory plynoucí z této smlouvy rozhodčímu řízení a rozhodnutí rozhodce, který bude vybrán způsobem těmito stranami dohodnutým, tj. že rozhodce vybere generální sekretář Asociace. V posuzovaném případě byl ke rozhodování o věci v rozhodčím řízení povolán ad hoc rozhodce JUDr. Miroslav Mika, advokát, který byl jmenován generálním sekretářem Asociace. V předmětném rozhodčím nálezů z JUDr. Miroslav Mika označil jako rozhodce Asociace. Takové označení u jména rozhodce není z hlediska shora uvedeného právního názoru významné a nemůže znamenat, že by ve věci rozhodoval rozhodce, který by nebyl podle rozhodčí smlouvy či jinak povolán ke rozhodování (§ 31 písm. c/ ZRŘ).*“

v této souvislosti předběžně vyjadřují své stanovisko v tom smyslu, že rozhodčí nálezy vydané podle rozhodčích doložek sjednaných mezi podnikateli za použití tzv. appointing authority nemusí být nutně a priori interpretovány jako rozhodčí nálezy bez právních účinků a dokonce přiznat možnost jejich nápravy bez využití institutů čistě upravených v zákonu o rozhodčím řízení. Jestliže novela zákona č. 19/2012 striktně definuje režim nápravy neplatných rozhodčích doložek podle vydaných rozhodčích nálezů pro spotřebitelské spory zvláště a pro ostatní spory obecně, podle názorů autorů není vhodné využívat obecných institutů občanského soudního řádu pro zastavování exekucí nad rozsah zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, minimálně pro rozhodčí doložky podnikatelské, které byly uzavřeny před 1. 4. 2012. Přesto je v praxi činěno s argumentací opačnou, tj. spotřebitelské doložky, resp. nálezy podle nich vydané, mají svůj vlastní režim nápravy v exekučním řízení vymezený v zákonu o rozhodčím řízení, avšak na ostatní rozhodčí nálezy je možno aplikovat obecná ustanovení občanského soudního řádu o zastavení exekuce, případně návrh na vydání exekučního návrhu zamítnout. Obecný režim nápravy podle zákona o rozhodčím řízení by dle názorů autorů postrádal smyslu.

3 Právní úprava týkající se promlčení majetkových práv a stavění promlčecí lhůty

Předmětem analýzy autorů v druhé části tohoto příspěvku jsou některé důsledky plynoucí z rozhodčích nálezů vydaných na základě neplatných podnikatelských rozhodčích doložek, konkrétně otázka vlivu na běh promlčecích lhůt nároků uplatněných podle neplatné rozhodčí doložky. Je-li totiž rozhodčí nález vyhodnocen jako „nezákonný“, vstupují do hry další faktory, mimo jiné i to, zda podáním rozhodčí žaloby podle neplatné rozhodčí doložky došlo ke stavění promlčecí lhůty a jaké účinky pro promlčení mělo vydání nezákonného rozhodčího nálezu.

Na úvod je třeba připomenout některá významná ustanovení zákona o rozhodčím řízení, starého a nového občanského zákoníku a obchodního zákoníku.

V rámci zákona o rozhodčím řízení, platí pro podnikatelské rozhodčí doložky zejména následující:

- podle ust. § 14 se rozhodčí řízení zahajuje žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci. Podání žaloby má tytéž právní účinky, jako kdyby byla v této věci podána žaloba u soudu.
- podle ust. § 15 jsou rozhodci oprávněni zkoumat svou pravomoc. Dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením. Námitku nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.

- podle ust. § 23 rozhodčí řízení končí a) právní mocí rozhodčího nálezu, nebo b) doručením usnesení v těch případech, kdy se nevydává rozhodčí nález; usnesení musí být podepsáno, odůvodněno a doručeno jako rozhodčí nález; je-li žaloba podaná u stálého rozhodčího soudu vzata zpět ještě před ustavením senátu nebo jmenováním rozhodce, vydává a podepisuje usnesení o zastavení řízení předseda stálého rozhodčího soudu.
- v ust. § 31 ve spojení s ust. § 32 je upraven proces zrušení rozhodčího nálezu, který byl vydán podle neplatné podnikatelské rozhodčí doložky. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá.
- podle ust. § 16 uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, zůstávají účinky podané žaloby zachovány, pokud strana podá znovu u soudu, u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci. Účinky podané žaloby zůstávají zachovány i tehdy, pokud strana po zrušení rozhodčího nálezu podala u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu, nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu, jímž došlo ke zrušení rozhodčího nálezu.
- podobně platilo podle ust. § 16 účinné do 31. 12. 2013, že uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, nebo došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu a podá-li strana znovu u soudu nebo u jiného příslušného orgánu žalobu nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu, zůstávají účinky podané žaloby zachovány.

Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., v platném znění) upravuje stran stavění promlčecí lhůty, že uplatní-li věřitel v promlčecí lhůtě právo u orgánu veřejné moci a pokračuje-li řádně v zahájeném řízení, promlčecí lhůta neběží. To platí i o právu již vykonatelném, pokud byl pro ně navržen výkon rozhodnutí nebo navrženo nařízení exekuce. Ustanovení tohoto zákona, která se týkají uplatnění práva u soudu nebo soudního řízení či soudního rozhodnutí, se obdobně použijí i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález (ust. § 648 ve spojení s ust. § 3017). Podobně starý občanský zákoník pouze dodával, že podmínkou pro stavění promlčecí doby (podle staré terminologie používají autoři v souvislosti se zrušenou právní úpravou termín promlčecí doba, ačkoliv podle nového občanského zákoníku se užívá termínu lhůta) je řádné pokračování v zahájeném řízení (ust. § 112 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Určitou zvláštnost vykazoval obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zrušený novým občanským zákoníkem), když stavění promlčecí doby spojoval se zahájením řízení podle „platné rozhodčí smlouvy“. Pro následující výklad hraje roli též ust. § 405 odst. 2 obchodního zákoníku, podle něhož „*jestliže v době skončení*

soudního nebo rozhodčího řízení promlčecí doba již uplynula nebo jestliže do jejího skončení zůstává méně než rok, prodlužuje se promlčecí doba tak, že neskončí dříve než jeden rok ode dne, kdy skončilo soudní nebo rozhodčí řízení“.

V následujícím výkladu bude nutné odlišit případy, kdy byla neplatná podnikatelská doložka namítnuta v řízení o zrušení rozhodčího nálezu soudem, a případy, kdy k takovému procesu nedošlo z důvodu pasivity žalované strany. Jak již bylo výše uvedeno, rozhodčí nálezy mohou být vyhodnoceny jako nezákonné exekuční tituly i v exekučním řízení bez ohledu na to, zda vůbec došlo k uplatnění námítky neplatnosti rozhodčí doložky podle ust. § 15 zákona o rozhodčím řízení, a zda vůbec žalovaná strana podala řádně a včas žalobu na zrušení rozhodčího nálezu.

4 Judikatura k stavění promlčecí lhůty při neplatné rozhodčí doložce

Pro autory sledovanou problematiku promlčení hrají klíčovou úlohu tři zásadní soudní rozhodnutí.

Nejvyšší soud se v prvním z nich zabývá otázkou stavění promlčecí doby v situaci, kdy rozhodčí řízení bylo zahájeno na základě neplatné rozhodčí doložky u obchodně závazkového vztahu podle zrušeného obchodního zákoníku, byl-li následně takový rozhodčí nález dotčen žalobou na jeho zrušení. Soud konstatuje, že „podle ustanovení § 112 obč. zák. promlčecí doba neběží, bez ohledu na to, zda bylo rozhodčí řízení zahájeno na základě platné či neplatné rozhodčí doložky. Je třeba posoudit, zda zákonodárce zamýšlel zcela odlišné právní účinky rozhodčího řízení zahájeného na základě neplatné rozhodčí doložky podle občanského zákoníku, kdy by se promlčecí doba stavěla, a podle obchodního zákoníku, kdy by promlčecí doba dále běžela.“ Soud pak dodává, že „ani právní úprava účinná od 1. ledna 2014, neváže stavení promlčecí lhůty na platnost rozhodčí doložky (srov. § 648 o. z. ve spojení s § 3017)“.²⁰

V dalším významném rozhodnutí si soud pokládá mimo jiné otázky „zda insolvenční soud může považovat za promlčené pohledávky z rozhodčích nálezů, ohledně kterých nelze podat žalobu na jejich zrušení (taková žaloba by musela být zamítnuta dle § 33 zákona č. 216/1994 Sb.) a zda insolvenční soud může označit za promlčené pohledávky z rozhodčích nálezů, které by jinak (kdyby dlužník nebyl v insolvenci a kdyby rozhodčí nálezy byly zrušeny) nemohl vyhodnotit jako promlčené soud postupující podle ustanovení § 34 zákona č. 216/1994 Sb.“.²¹

Pro účely příspěvku je podstatný především závěr soudu, že „nemá-li rozhodčí nález žádné právní účinky, jelikož byl vydán mimo rámec pravomoci rozhodce, přijat soudem v exekučním řízení případně insolvenčním soudem v incidenčním sporu o pravost nebo výši věřitelovy pohledávky, aniž byl takový rozhodčí nález formálně zrušen, nemůže mít při takovém postupu (co do otázky promlčení nároku) méně práv, než kolik by se mu jich dostalo, kdyby byl rozhodčí nález odklizen (pro nedostatek pravomoci rozhodce) soudem v řízení

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 19/2015, ze dne 1. 6. 2016.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 41/2014, ze dne 30. 6. 2016.

vedeném podle úpravy obsažené v zákoně č. 216/1994 Sb.²² Soud vysvětluje, že „*ke stavění běhu promlčecí doby (v daném případě podle ustanovení § 403 obchodního zákoníku) dochází i tehdy, je-li rozhodčí řízení zahájeno na základě neplatné rozhodčí doložky. V témže duchu má (musí) být posuzován běh promlčecí doby poté, co rozhodčí řízení skončí rozhodcím nálezem, jenž formálně nabyl právní moci a měl se stát vykonatelným, leč který byl (podle následného posouzení exekučním soudem nebo insolvenčním soudem označen za rozhodčí nálezy, který nemá žádné právní účinky, jelikož byl vydán mimo rámec pravomoci rozhodce. Jinak řečeno, dokud exekuční soud v exekučním řízení, případně insolvenční soud v incidenčním sporu neurčí (nevede v důvodech svého rozhodnutí), že rozhodčí nálezy nemá žádné právní účinky, jelikož byl vydán mimo rámec pravomoci rozhodce, je nutno posuzovat promlčení nároků z něj plynoucích jako u rozhodčího nálezu, jenž takovou vadou netrpí.*“²³

Nejvyšší soud odstraňuje svými výše popsaným výkladem nejistotu, zda na základě neplatné rozhodčí doložky dochází při podání rozhodčí žaloby ke stavění promlčecí lhůty, a dále dovozuje, že promlčecí lhůta neběží po dobu, než je neúčinnost rozhodčího nálezu konstatována v rozhodnutí exekučního nebo insolvenčního soudu. Není-li ze strany účastníka rozhodčího řízení učiněn úkon podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem, přesto zůstává lhůta k uplatnění nároku zachována a nedotčena promlčením v tom smyslu, že v inkriminovaném období tato lhůta neběží.

Jak již autoři avizovali výše, klíčová stanoviska k problematice nicotných rozhodčích nálezů a stavění promlčecí lhůty přináší rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013). Rozsudek se ztotožňuje s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu v náhledu na neplatnost rozhodčích doložek, jimiž jsme se výše zabývali. Za zásadní považujeme také postoj k procesu nápravy neplatných spotřebitelských doložek, ačkoliv to nesouvisí přímo s tématem tohoto článku, a to že „*s ohledem na novelizaci zákona o rozhodčím řízení vedenou, mimo jiné, záměrem uvedení českého práva do souladu s právem EU na ochranu spotřebitele, zejména rozhodnutím Soudního dvora Evropské Unie ve věci C-40/08 ze dne 6. 10. 2009 (Asturcom), platí, že s účinností od 1. dubna 2012 již nelze v řízení o výkon rozhodnutí o nárocích ze spotřebitelských smluv bez dalšího přiblížit u rozhodčího nálezu k neplatné rozhodčí smlouvě a řízení zastavovat dle § 268 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu*“.²⁴ Jak již bylo výše uvedeno, Nejvyšší soud naopak u ne spotřebitelských doložek připouští přezkum rozhodčího nálezu v rámci exekučního řízení.

Pro námi sledované téma však Vrchní soud navíc konstatuje, že „*je-li rozhodčí nálezy vydán na základě neplatné rozhodčí doložky ve věci, v níž by jinak bylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu, má i takový rozhodčí nálezy účinky pravomocného soudního rozhodnutí ve smyslu § 28 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení a nelze jej považovat za nicotný právní akt*“.²⁵

22 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 41/2014, ze dne 30. 6. 2016.

23 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 ICdo 41/2014, ze dne 30. 6. 2016.

24 Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013).

25 Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013).

V otázce stavění promlčecí lhůty (at' již podle zrušených právních předpisů, tj. starého občanského zákoníku a obchodního zákoníku, nebo podle nového občanského zákoníku) je vrchní soud nekompromisní. Jednak dovozuje, že „*pozdější zákon č. 216/1994 Sb. (RozŘ), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1995 (obch. zák. je účinný od 1. 1. 1992), vychází z jiné koncepce a jak je zřejmé z jeho obsahu, je-li rozhodčí nález zrušen v řízení vedeném dle § 31 RozŘ (ve všech zněních) z důvodu, že rozhodčí smlouva je neplatná či vůbec neuzavřena (§ 31 písm. b) a § 15 odst. 2 RozŘ, i v takovém případě (viz § 16 RozŘ) zůstávají účinky podané rozhodčí žaloby zachovány, podá-li strana (rozhodčí žalobce) u soudu žalobu do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezu. U této právní úpravy se uplatní pravidlo Lex posterior derogat priori, proto je odvolací soud názoru, že ustanovení § 403 odst. 1 obch. zák. bylo nepřímou zčásti novelizováno pozdějším zákonem č. 216/1994 Sb.*“²⁶

Soud poukazuje na to, že platnost rozhodčí doložky pro účinky zahájení rozhodčího řízení nebyla vyžadována zrušeným občanským zákoníkem a ani stávající právní úprava tak nečiní. Soud poukazuje na „*důsledky opačného přístupu vycházejícího ze závěru, že podáním rozhodčí žaloby v případě neplatné (neexistující) rozhodčí smlouvy nepřestala běžet promlčecí doba dle § 403 odst. 1 obch. zák. V takovém případě by věřitel, byť již by měl k dispozici pravomocný rozhodčí nález, musel podat v neustále běžící čtyřleté promlčecí lhůtě i žalobu o splnění tébož nároku u soudu. Nepochybně by se ale dočkal toho, že by soud řízení o jeho žalobě (správně) zastavil dle § 104 odst. 1, o. s. ř. pro neodstranitelnou překážku věci rozhodnuté, a to s poukazem na to, že rozhodčí nález má dle § 28 odst. 2 RozŘ účinky pravomocného rozsudku. Ve svých důsledcích lze proto považovat za denegatio iustitiae přístup soudu, který považuje pravomocný rozhodčí nález vydaný v arbitrovatelných věcech (tj. ve věcech, v nichž lze uzavřít rozhodčí smlouvu) za nicotný právní akt, v důsledku čehož mělo dojít k uplynutí promlčecí lhůty s ohledem na, jak se domnívá soud prvního stupně, nestavení promlčecí lhůty podáním rozhodčí žaloby.*“²⁷

Autoři spolu s vrchním soudem usuzují, že shora přijaté závěry nejsou v opozici k judikatuře Nejvyššího soudu a neodporují platné vnitrostátní či evropské legislativě. Ačkoliv se daný případ týká spotřebitelské doložky, některá stanoviska soudu mají klíčový význam i pro doložky jiné. Vrchní soud se vyjadřuje i k možnosti, že by rozhodčí nálezy vydané podle neplatných rozhodčích doložek, byly vyhodnoceny jako nicotné právní akty, zahájením rozhodčího řízení by nedošlo ke stavění promlčecí lhůty (v daném případě podle ust. § 403 zrušeného obchodního zákoníku). Vrchní soud věcně připomíná a argumentuje nálezy Ústavního soudu, především pak nálezem sp. zn. IV. ÚS 2842/10 z 25. 5. 2011, a aplikuje zásadu dobrých mravů.²⁸

²⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013).

²⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013).

²⁸ „*Obecné soudy totiž musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli - jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem - ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujících principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce nel promlčitelnosti tohoto práva.*“ Ústavní soud posoudil námitku promlčení jako rozpornou s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 obč. zák.“

Vrchní soud uvádí, že věřitel v takových případech nezavinil promlčení pohledávky, neboť vlastně jednal obezřetně a s řádnou péčí, když uplatnil své nároky cestou podání rozhodčí žaloby. Věřitel není podle názoru soudu povinen znát a předvídat změnu judikatury. Vrchní soud argumentuje, že „*věřitel nemůže být zbaven svého oprávněného nároku jen na základě nevyjasněné koncepce promlčitelnosti jeho práva, způsobené změnou judikatury, tj. změnou právní interpretace ze strany soudů. Odvolací soud zastává názor, že v opačném případě by se jednalo o porušení principů právního státu, zejména zásady právní jistoty. Z uvedených důvodů považuje odvolací soud za správný názor soudu prvního stupně, že ani nelze shledat předmětnou pohledávku nikoliv po právu z důvodu promlčení, a to pro rozpor takové námitky s dobrými mravy.*“²⁹

Autoři se navíc oproti výše uvedenému postoji domnívají, že věřitel není povinen nejen předvídat změnu judikatury, ale není ani povinován vůbec judikaturu znát jako takovou, neboť tato není závazným pramenem práva. Je-li zákon o rozhodčím řízení natolik nejasný, že na běžný laický pohled umožňuje použití různých způsobů určení rozhodce včetně využití tzv. appointing authority, nelze klást věřiteli za vinu, že nesouzní z právě aktuální judikaturou.³⁰ Veřejně je známo, že v jiných právních záležitostech mnohdy Nejvyšší soud měnil v čase svá stanoviska, aniž by docházelo k legislativním změnám, které by takové odklony od původních výkladů odůvodňovaly. Podobně to platí i pro nálezy Ústavního soudu, přestože Ústavní soud je zřejmě jiného názoru.³¹

Autoři sdílí názor, že korektiv dobrých mravů je rozhodně na místě a neměl by být využíván v případech neplatných rozhodčích doložek, pouze ojediněle. K otázce dobrých mravů autoři v poznámkách pod textem zmiňují relevantní soudní judikaturu vztahující se k závěrečné části příspěvku.

²⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp.zn 70 Icm 2149/2013 vs 104 VSPH 158/2014 (KSUL 70 INS 607/2013).

³⁰ Podle usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2524/16 ze dne 31. října 2016 však věc dostává trochu jiný rozměr. Ústavní soud doslova v dané konkrétní věci argumentuje takto „vzhledem k okolnostem daného případu nelze dovozovat stavení čtyřleté promlčecí lhůty (tehdejší terminologie užívala pojmu “promlčecí doba”), která započala běžet nejpозději dne 1. 3. 2010. Ke stavení promlčecí lhůty nemohlo dojít ani ve smyslu § 403 obch. zák., tedy v důsledku zahájení rozhodčího řízení (které na ni mělo marginální vliv, neboť trvalo jen několik měsíců), ani podle § 402 obch. zák. – na základě navazujícího exekučního řízení (které je naopak ve vztahu k promlčení zásadní, neboť trvalo déle než 2 roky a 9 měsíců). Obecný soud správně zdůraznil, že řízení u Společnosti pro rozhodčí řízení, a. s., bylo stěžovatelkou zahájeno 23. 2. 2012, tedy více než 9 měsíců poté, co došlo k zásadní změně judikatury sjednocujícím usnesením ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, v němž Nejvyšší soud vyslovil závěr o neplatnosti rozhodčích smluv, které neobsahují přímé určení rozhodce ad hoc, nýbrž toliko odkaz na rozhodčí řád vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona. Stěžovatelka nárok ze smlouvy o úvěru i přesto namísto obecného soudu uplatnila v rozhodčím řízení, které vedlo k vydání (nezákonného) rozhodčího nálezu ze dne 23. 5. 2012; ba co víc, následně přistoupila k jeho vymáhání v exekučním řízení zahájeném návrhem ze dne 6. 9. 2012 a pravomocně zastaveném 23. 6. 2015 – pro nezpůsobilost rozhodčího nálezu jako exekučního titulu a až po ustálení judikatury vycházející z esenciálního usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012. Teprve poté, co definitivně neuspěla s vymáháním prostřednictvím řízení, která vedla několik let i přes zjevný rozpor se zákonem a judikaturou vrcholných soudů, jenž byl možno dovozovat již při jejich zahájení, podala stěžovatelka dne 20. 7. 2015 žalobu k obecnému soudu, jejíž posouzení je předmětem přezkumu v nyní projednávané věci.

³¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2524/16 ze dne 31. října 2016.

Závěr

Z platné legislativy a aktuálních judikатурních stanovisek vyšších soudů lze učinit závěrečná shrnutí a formulovat výkladová stanoviska tak, aby otázka neplatnosti podnikatelských rozhodčích doložek a podle nich vydaných rozhodčích nálezů byla v aplikační praxi rozhodována spravedlivě a v souladu s ústavním pořádkem. Autoři si dovoľují sumarizovat výše uvedenou problematiku do následujících čtyř oddílů:

Posouzení neplatnosti podnikatelských rozhodčích doložek využívajících institut tzv. *appointing authority*

Z legislativního hlediska nedošlo novelou zákona o rozhodčím řízení č. 19/2012 Sb. k podstatné změně, která by měla přinést odklon od stávající judikatury stran neplatnosti podnikatelských rozhodčích doložek. Autoři již výše prezentovali názor, v němž se přiklánějí k liberálnímu výkladu podnikatelských rozhodčích doložek využívajících institut *appointing authority*, zejména v případech, kdy je fyzická nebo právnická osoba odlišná od stran sporu. Autoři v tomto smyslu souzní s dřívější judikaturou Nejvyššího soudu a mají za to, že neexistuje žádný spravedlivý důvod pohlížet na podnikatelské doložky obdobnou optikou jako na doložky spotřebitelské. Poukazují na mezinárodní praxi nebo na již výše zmíněnou a citovanou slovenskou právní úpravu. Apriorní odsudek soukromých rozhodcovských společností není vhodný v případě, když strany sporu na počátku mohou jmenovat osobu rozhodce, která figuruje na seznámech soukromé rozhodcovské společnosti. Problém s podjatostí a nezávislostí rozhodce by měl být řešen za použití jiných právních institutů.

Na základě výše uvedeného platí zejména tento výklad, že:

- „pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce *ad hoc*, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 obč. zák. pro obcházění zákona“;³²
- „neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení a odkazuje-li na ‚rozhodčí řád‘ vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 obč. zák“;³³
- „ani ve sporu, který není mezi spotřebiteli, nelze sjednat platně způsob určení osoby rozhodce tak, že výběr osoby rozhodce je ponechán na vůli jedné ze stran sporu“.³⁴

32 Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 12 Cmo 496/2008 ze dne 28. 5. 2009.

33 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011.

34 Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 1098/2016, ze dne 8. 11. 2016.

- „pokud si strany sjednají určení rozhodce v rozhodčí smlouvě neplatně, rozhodčí smlouva je neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem, z čehož vyplývá, že taková rozhodčí smlouva je absolutně neplatná, tedy neplatná jako celek“³⁵

Rozhodčí nálezy bez právních účinků (nicotné rozhodčí nálezy)

Ačkoliv z rozhodnutí Nejvyššího soudu neplyne jednoznačné konstatování, že by podnikatelské rozhodčí nálezy vydané podle neplatných rozhodčích doložek výše uvedených byly nicotnými právními akty (rozhodnutími), v aplikační praxi je k nim ve skutečnosti takto přistupováno. Současná rozhodnutí nižších i vyšších soudů se odkazují na závěry parafrázované v předchozích kapitolách příspěvku zejména, že:

- „nevýdal-li rozhodčí nálezh rozhodce, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel, resp. byl-li rozhodce určen právníčkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a nemůže-li být akceptovatelný ani výsledek tohoto rozhodování, pak tento rozhodčí nálezh není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu“;³⁶
- neobsahuje-li rozhodčí doložka přímé určení rozhodce ad hoc a odkazuje-li pouze na seznam rozhodců vedený a „rozhodčí řád“ vydaný fyzickou osobou (rozhodcem), je (jako celek) neplatná podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem. Rozhodčí nálezh vydaný rozhodcem určeným na základě takovéto absolutně neplatné rozhodčí doložky není způsobilým exekučním titulem, neboť rozhodce neměl k jeho vydání pravomoc.“³⁷

Autoři se ztotožňují s výkladem Vrchního soudu v Praze, který ve svém rozsudku sp. zn. 70 ICm 2149/2013, 104 VSPH 158/2014 ze dne 1. 9. 2014 dovedl, že „vzhledem k této vnitřní logice uvedeného zákona nelze považovat za nicotný právní akt rozhodčí nálezh, který byl vydán na základě neplatné (neexistující) rozhodčí doložky, a jednalo se o spor, který byl arbitrovatelný (muselo se jednat o majetkový spor a být možné o předmětu sporu uzavřít smír viz § 2 odst. 1 a 2 RozŘ). Např. nicotným právním aktem by byl rozhodčí nálezh, kterým by bylo rozvedeno manželství. To však není případ zmíněného rozhodčího nález, který zavazoval dlužníka k peněžitému plnění, tudíž se nepochybně jednalo o majetkový spor, u něhož bylo možné uzavřít rozhodčí smlouvu.“³⁸

I po novele provedené zákonem č. 19/2012 Sb. Judikatura vychází z tohoto stanoviska, že „ustanovení § 35 zákona o rozhodčím řízení nelze mít za speciální k § 268, o. s. ř. Zákon o rozhodčím řízení ve znění účinném od 1. 4. 2012 tedy i nadále nevylučuje, aby otázka nedostatku pravomoci rozhodce z důvodu, že se jeho výběr neuskutečnil podle transparentních pravidel, byla zkoumána i v exekučním řízení“³⁹ Dále aplikační praxe dovozuje, že „exekuční soud je v rámci exekučního řízení povinen zkoumat pravomoc rozhodce vydat exekuční titul a v případě, že nedostatek pravomoci

35 Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 31 Cdo 1945/2010 ze dne 11. 5. 2011, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod označením 121/2011.

36 Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012.

37 Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 174/2014 ze dne 18. 3. 2014.

38 Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 70 ICm 2149/2013, 104 VSPH 158/2014 ze dne 1. 9. 2014.

39 Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 3194/2016, ze dne 16. 8. 2016.

*(byť i dodatečně) zjistiť, exekuci zastaví bez ohľadu na povahu vzťahu účastníkov (tedy zďada se jedná o vzťah ze spotrebitelskej smlouvy či nikoli)."*⁴⁰

Stavění promlčecí lhůty v případě neplatné podnikatelské rozhodčí doložky, byl-li podán návrh na zrušení rozhodčího nálezu

V předmětné situaci lze aplikovat především příslušná ustanovení zákona o rozhodčím řízení a právních předpisů práva občanského a obchodního v závislosti na tom, kdy byla podnikatelská doložka uzavřena. Jak již bylo výše zmíněno, legislativa zůstala z hlediska podstaty beze změny. Účinky podané žaloby zůstávají zachovány i tehdy, pokud strana po zrušení rozhodčího nálezu podala u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu, nebo návrh na pokračování v řízení do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu, jímž došlo ke zrušení rozhodčího nálezu podle ust. § 14 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Pokud vysloví rozhodce usnesením, že není pro daný spor dána jeho pravomoc, zůstávají účinky podané žaloby zachovány, pokud strana podá znovu u soudu, u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci podle ust. § 14 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

Podání podnikatelské rozhodčí žaloby staví běh promlčecí lhůty (to platí i pro dobu před nabytím účinnosti nového občanského zákoníku). Výše uvedené závěry by měly platit bez ohledu na to, že rozhodčí doložka, podle níž bylo rozhodčí řízení zahájeno, byla neplatná.

Stavění promlčecí lhůty v případě neplatné podnikatelské rozhodčí doložky, nebyl-li podán návrh na zrušení rozhodčího nálezu

V daném případě se situace komplikuje tak, jak již bylo výše uvedeno, neboť nebyl respektován zákonný proces sjednání nápravy vydání vadného rozhodčího nálezu. V období od podání rozhodčí žaloby z neplatné rozhodčí doložky do právní moci rozhodnutí exekučního soudu nebo soudního exekutora o zamítnutí či zastavení exekuce tak může dle platné legislativy dojít k promlčení nároku žalobce.

V úvahu připadají některá výše navržená řešení, ke kterým se autoři přiklánějí a doporučují je dotčeným subjektům, aby těchto závěrů využívaly, bude-li vydaný rozhodčí nález shledán „nicotným“ v jejich neprospěch:

- je-li rozhodčí nález neúčinný, může žalobce (oprávněná strana) navrhnout rozhodci, který tento rozhodčí nález vydal, aby postupoval podle ust. § 23 zákona o rozhodčím řízení a usnesením rozhodl o nedostatku své pravomoci⁴¹. Poté lze uvažovat o aplikaci ust. § 16 odst. 1, tj. „*uplatní-li strana svůj nárok před rozhodci v promlčecí nebo*

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 30 Cdo 5414/2014 ze dne 24. června 2015.

⁴¹ Rozhodci jsou oprávněni zkoumat svou pravomoc. Dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí není dána, rozhodnou o tom usnesením.

prekluzivní lhůtě a rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, zůstávají účinky podané žaloby zachovány, pokud strana podá znovu u soudu, u příslušných rozhodců či stálého rozhodčího soudu, nebo u jiného příslušného orgánu žalobu do 30 dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci“ Za sporné lze pokládat, zda tento nedostatek pravomoci může rozhodce vyslovit až poté, co jinak ve věci rozhodl vydáním rozhodčího nálezu, nicméně dle judikatury nemá právní účinky. Tento postup vyžaduje součinnost rozhodce, který bude „ochoten“ rozhodnout poté, kdy považuje rozhodčí řízení z titulu své pozice za ukončené;

- pokud nevztáhneme účinky neplatné rozhodčí doložky a vadného (neúčinného) rozhodčího nálezu na samotný úkon podání rozhodčí žaloby (občanský zákoník neváže stavění promlčecí lhůty na platnost rozhodčí doložky)⁴², poté lze dovodit, že v období od podání rozhodčí žaloby do doby právní moci rozhodnutí o zamítnutí exekučního návrhu nebo rozhodnutí o zastavení exekuce promlčecí lhůta neběžela a její běh se obnovil až okamžikem, kdy se závazně žalobce dozvěděl o neúčinnosti rozhodčího nálezu;
- použití korektivu dobrých mravů tak, jak již o něm bylo výše pojednáno.⁴³

⁴² Ustanovení obchodního zákoníku, které tak činí, lze považovat za zrušené podle zásady *lex specialis derogat lex generalis* zákonem o rozhodčím řízení.

⁴³ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2011, sp. zn. 21 Cdo 85/2010 „Dobrym mravum zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění námitky promlčení by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Tyto okolnosti by přitom musely být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení“. Podobně podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2010, sp. zn. 33 Cdo 126/2009 „I když - obecně vzato - námitka promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, mohou nastat situace, že uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby bylo nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo neuplatnil včas. Tyto okolnosti by přitom musely být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení (srov. nálezy Ústavního soudu z 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, z 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95 a z 3. 6. 2008, sp. zn. IV. ÚS 581/06). Jinak řečeno, uplatnění promlčení dlužníkem může být výkonem práva v rozporu s dobrými mravy, jejichž výklad je obsažen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96, uveřejněném v časopise Soudní judikatura 8/1997 pod č. 62, jen při splnění kvalifikovaných okolností. V rozsudku ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 1/2002 pod č. 5 (srov. také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek 6/2004 pod č. 59, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2648/2003), Nejvyšší soud vysvětlil, že fungování systému psaného práva je založeno zejména na důsledném dodržování pravidel vyplývajících z právních předpisů a korektivů dobrých mravů nesmí být na újmu principu právní jistoty a nesmí nepřiměřeně oslabovat subjektivní práva účastníků vyplývající z právních norem. Odepření právní ochrany dlužníka namítajícího promlčení práva má proto místo jen ve výjimečných situacích, kdy k výkonu práva založeného zákonem dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převážující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit věřitele, případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek.“

S ohledem na shora citovanou aktuální legislativu i judikaturu si závěrem autoři dovolují vyslovit názor, že účinky neúčinného (nicotného) rozhodčího nálezu, který byl vydán podle podnikatelské neplatné rozhodčí doložky nelze vztahovat automaticky na akt podání rozhodčí žaloby s ohledem na princip právní jistoty jako základní předpoklad právního státu. Podání rozhodčí žaloby podle neplatné doložky dle názorů autorů má v určitém rozsahu za následek stavení promlčecí lhůty, a to nejen v případech, kdy bylo postupováno podle zákona o rozhodčím řízení a rozhodčí nález napaden žalobou na jeho zrušení, ale i v případech, kdy je rozhodčí nález shledán neúčinným až v exekučním řízení, případně v řízení insolvenčním. V daném případě by měly být vyváženy principy rovnosti, spravedlnosti a právní jistoty. Nikoliv nevýznamným by se měl být i korektiv dobrých mravů.

Dále autoři polemizují se striktním výkladem soudní moci o podnikatelských doložkách, které využívají institutu tzv. appointing authority a odmítají jejich apriorní odsudek formou sankce neplatnosti s následky v podobě neúčinných rozhodčích nálezů kdykoliv v čase napadnutelných. Ochrana práv dlužníka není dle názorů autorů apriorit nutná, jak je tomu ve vztazích silnější a slabší strany.⁴⁴ Soudy by měly vždy vyhodnotit, zda v daných případech se nemůže jednat o „nerovné“ postavení některého účastníka smluvního vztahu a poté uvažovat o „zneplatnění“ rozhodčí doložky. Autoři apelují na vyšší důraz na autonomii vůle podnikatelů ve vzájemných vztazích a interpretační „toleranci“ soudní moci k samostatnosti.

⁴⁴ Např. ve vztahu ke spotřebitelům nebo člověku, který je malým nebo středním podnikatelem, ohledně zakázaných ujednání v zástavní smlouvě nebo u adhezních smluv.